

Don Pedro Bosch Gimpera el Rector de la Universidad de Barcelona, Consejero de la Generalidad y autor de una espléndida producción literaria y científica, ha dedicado a Eugenio ~~man~~ d'Ors unas anécdotas jugosas en el num. 38 de la revista mexicana XALOC.

Al iniciarse conversaciones proyectando la Universidad Autónoma a instancia del Presidente de la Mencomunidad Catalana Sr. Puig i Cadafalch, recibieron comisión de ocuparse del tema los Sres Bosch Gimpera y Eugenio d'Ors. La actitud de este último quedó reflejada en la conocida pregunta por él formulada al efecto: "¿Què fareu amb els catedratics no catalans?.....!! L'excés de castellans a la (Universitat) de Barcelona es un perill".

El Ministro Silió otorgó la autonomía por Decreto. Otro Decreto de su sucesor Prado Palacios la dejó sin efecto. La conducta de Eugenio d'Ors con motivo del Decreto derogatorio fue naturaloza de ~~naturaleza~~ tal que llevó al Presidente Puig i Cadafalch a dimitir a d'Ors, que dejó de ser Director de Instrucción Pública. Entonces se trasladó a Madrid y se ofreció al A.B.C., censurando desde sus columnas a los profesores catalanistas a los que atribuyó "mentalidad localista y estrecha", entregándose a Primo de Rivera a cuyo servicio organizó la conferencia de Barcelona obteniendo una estruendosa protesta de los estudiantes que lo pusieron cual digan dueñas. Primo de Rivera pagó sus servicios haciéndolo Académico de la Lengua.

^{d'Ors}
En la guerra civil/sirvió a Franco y redactó al juramento de fidelidad que había de ser prestado para ingresar en el Instituto de las Españas, del siguiente tenor: "Ha llegado ya el que la voz reclamaba. Entre nosotros tenemos a Aquel de quien no soy digno de desatar las correas de la sandalia. De Sotero y Paraclito lo bautizo: de Salvador y Consolador. La nueva etapa del trabajo comienza en su nombre y en el del Padre, del Hijo y del Espíritu Santo".

Bosch Gimpera ha hecho un señalado servicio a la verdad histórica y a la moral pública poniendo al desnudo a Eugenio d'Ors.

Xàlvic (Mux) 2-38 117
 setem Oct -1970

ANECDOTES D'EUGENI D'ORS

per PERE BOSCH-GIMPERA

QUAN estudiava Filosofia i Lletres, vaig ser president de la secció de Filosofia i Lletres de l'Associació Catalana d'Estudiants i decidírem de demanar una conferència a Eugeni d'Ors. Érem grans admiradors de Xènius i llegíem el seu *Glossari* a "La Veu de Catalunya". El vam anar a trobar Bofill i Ferro i jo i, amablement, va accedir a donar-la sobre el tema "L'última lliçó de Leonardo da Vinci". Vam quedar decepcionats. L'home es va limitar a llegir un capítol d'un llibre de Sar Peladan. No el vaig tornar a veure fins poc abans de sortir cap a Alemanya on anava pensionat per la Junta d'ampliació d'estudis per a estudiar filologia i mitologia grega. Ors trobà molt interessant això de la mitologia grega i en el *Glossari* em considerà una esperança per la cultura catalana. Quan es va organitzar el Servei d'Investigacions arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans, el veia sovint i quan hi havia una visita d'algun estranger important, el portava al "Padellàs" —com anomenaven el nostre taller de reconstruccions— i sempre em tractava molt amablement.

Paral·lelament a la seva qualitat de literat, en la qual ningú no li discutia el mèrit, ell es considerava filòsof i per aquesta qualitat figurava com membre de la secció de Ciències de l'Institut, secció que, segons ell, era el lloc més indicat per a la filosofia.

Havia residit un any a París i en retornar es presentà com introductor de les noves tendències de la Filosofia: el pragmatisme i la Lògica matemàtica, i anà a un Congrés de Filosofia de Heidelberg on

El Xènius del *Glossari*

presentà una comunicació de la qual es parlà amb gran elogi.

Quan es creà a la Universitat la secció de Filosofia, féu oposicions a la càtedra de Psicologia però la guanyà Parpal malgrat no haver estat mai filòsof; les seves publicacions eren exclusivament d'història de la Literatura i d'Història, però coneixia molt bé la tècnica de les oposicions i amb una preparació improvisada va fer un gran

paper. En canvi a Ors, que parlava amb veu baixa i tenia una pronunciació afectada, no l'entenien i sobretot, perquè el tribunal, en examinar el treball presentat per Ors, trobà intolerable que en el títol, sota el seu nom en una ratlla coberta amb tinta xinesa, la qual van aconseguir de desxifrar, hom hi llegia: "Professor de la Universitat de Barcelona". Aquest treball era el que va presentar al congrés de Heidelberg titulant-se "professor", convençut, per endavant, que guanyaria les oposicions. La pèrdua de les oposicions creà en ell una animadversió vers la Universitat "Literària" que es contraposava a la "Universitat Nova" de les institucions de cultura de la Mancomunitat on ell tenia un seminari de Filosofia. Allí, naturalment, s'ensenyava la "bona", mentre que la de la Universitat no era reconeguda malgrat hi professés Serra Hunter, la competència i mèrits del qual com professor volia ignorar. A mi em preguntà en certa ocasió: "Qui és Serra i què ha fet?"

Els seus deixebles del seminari de Filosofia de la "Universitat Nova" el tenien com el màxim filòsof català, i genial la seva *Filosofia de l'Home que treballa i que juga*. En quant a *La Ben Plantada* —inspirada per una noia estiuejant, segons Xènius, en un lloc imprecís de la ~~Costa Brava~~ ^{Breda,} — se la volia fer passar pel símbol de Catalunya. A Ors se'l comparava a Goethe i se l'anomenava el "Pantarca de la cultura catalana".

Es feia esperar hores i hores els seus visitants dient-los: "El professor treballa", mentre podien veure que la secretària tenia un llibre obert damunt la taula, el *Discurs del mètode*, de Descartes. Els seus admiradors fins imitaven la seva manera de parlar amb una fonètica estilitzada i paraules rebuscades, substituint els castellanismes del català barceloní amb paraules de la seva invenció. Es contava que una vegada en un estanc demanà a la venedora: "—Gentil damisel.la; ¿no tindríeu l'avinentsa de facilitar-me un segell "bellugadís"?". La noia, tota sorpresa, s'adreçà al seu pare: "—Pare, què es el que vol aquest senyor?". El pare, des de la rebotiga, li contestà: "—F... un timbre mòbil".

En un viatge a Portugal donà una conferència a Oporto per invitació de l'eminent professor d'aquella Universitat, Leonardo Coimbra. Es deia que els filòsofs opinaven que, sens dubte, l'aspecte matemàtic de les conferències era excel·lent, mentre que els científics suposaven que allò que era excel·lent era l'aspecte filosòfic. En tornar a Barcelona, en un *Glossari*, deia que les personalitats de relleu, sovint no eren anomenades pel seu cognom i així a la Península hi havia tres filòsofs que s'anomenaven: "Leonardo" (Coimbra), "Pepe" (Ortega y Gasset) i "Xènius".

Quan jo era professor a la Universitat i Xènius director d'Instrucció Pública de la Mancomunitat, em convidà a donar unes conferències sobre Prehistòria al seu Seminari de Filosofia a la que en deien la "Universitat Nova", a can Batlló, i em va fer publicar un article sobre la cultura ibèrica als "Quaderns de Pedagogia", i m'encarregà de fer-ne un altre sobre "L'Edat de la Pedra" que es publicà a la Biblioteca Enciclopèdica Catalana on Pericot publicà un altre volumet amb un resum de la Prehistòria espanyola.

Durant la Primera Guerra europea, França va fer el donatiu d'una gran col·lecció de llibres francesos a l'Institut. En el prospecte i invitació per a l'acte inaugural, que es féu amb una gran solemnitat, en el comitè d'honor es presentava un paral·lelisme dels càrrecs dels catalans i francesos que hi figuraven, i després del nom de Puig i Cadafalch, President de la Mancomunitat, hi havia, naturalment, el del President de la República Francesa, Raymond Poincaré, seguint Ors com Director d'Instrucció Pública, càrrec que venia a ser equivalent al de Henri Poincaré "Directeur de l'enseignement supérieur au Ministère de l'Instruction Publique".

Ors, per a prestigiar el seu càrrec, es donà a ell mateix el tractament d'Excel·lentíssim i enviava comunicacions al "Sr. Secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans", o sigui a ell mateix, que contestava adreçant-se a l'"Exm. Sr. Eugeni d'Ors, Director d'Instrucció pública". Es començava a trobar que exagerava la seva vanitat i això molestava molt a Ramon Turró que

en algun lloc es burlà de la partícula que semblava nobiliària del seu nom dient: "Aquest senyor, que si s'anomenés com els seus pares es diria 'Eugeni Ors i Rovira'..." Ors li contestà en el *Glossari* dient que la partícula l'havia adoptat per "eufonia".

Els que a la vegada érem professors universitaris i col·laboràvem a l'Institut o a les institucions de la Mancomunitat, veníem a tenir una doble personalitat; eminent en el segon cas i gairebé menyspreable en el primer. El Congrés universitari de l'any 1918 pretenia, per una banda, de promoure la reforma universitària i per altra, d'incorporar la Universitat a Catalunya. El Congrés fou presidit per August Pi i Sunyer i hi prengueren part els millors professors universitaris, àdhuc estrangers, així com estudiants i d'altres personalitats no universitàries com, per exemple, Layret, que fou ponent de la catalanitat de la Universitat. Una delegació del Congrés portà les seves conclusions al President Puig i Cadafalch i li demanà que la Mancomunitat donés ajut a la Universitat ampliant les col·laboracions com la que existia entre la Societat de Biologia fundada per August Pi i Sunyer i la qual, a desgrat dels seus lligams amb l'Institut d'Estudis Catalans, tenia la seva seu a la Universitat. Pensàvem que es podia facilitar mitjans econòmics per a investigació, als seminaris i laboratoris universitaris, atorgar subvencions per a la compra de llibres perquè el pressupost universitari era insuficient, i, a més, organitzar cursos de professors de fora Barcelona, etc.

El President rebé la delegació del Congrés. Estaven al seu costat el president de l'Assemblea, Romà Sol i diferents diputats. Puig i Cadafalch manifestà la seva simpatia per la Universitat afegint que tothom aplaudiria que es transformés de cara a Catalunya i prometé ajut per a qual cosa ens suggerí que tinguéssim unes converses amb el Director d'Instrucció Pública a qui passava les nostres conclusions i demandes. La Junta Permanent del Congrés publicà un cartell dels treballs del seminari i de les investigacions que es feien i el portaren a la Universitat sota el títol de "Universitat Catalana" el qual fou fixat al tauler

d'anuncis de la Universitat amb autorització del rector doctor Carulla. A mi m'encarregaren de les converses amb Ors pel fet de poder-lo veure fàcilment a l'Institut d'Estudis Catalans.

En un principi es desenvoluparen molt cordialment, reconeixent que la Universitat estava desitjosa de transformar-se i que hi havia elements valuosos catalans i no catalans, afegint que gairebé ho sentia perquè ja no es podia mantenir la idea de la seva inutilitat i esperit anticatalà, insistint jo que això darrer ho demostraven els professors no catalans que figuraven al nostre cartell (Aranzadi, Pardillo, Sanmiguel, Galiano, Caballero). En el curs de les converses, el ministre Silió publicà un decret concedint l'autonomia a les universitats que havien de proposar cadascuna el seu estatut. Llavors Ors decidí de suspendre les converses fins que veiéssim què feia la Universitat amb l'autonomia. En acomiadar-nos em preguntà: "Què fareu amb els catedràtics no catalans? Si bé a tota Universitat hi poden haver professors forasters, l'excés de 'castellans' a la de Barcelona es un perill".

Jo vaig comprendre que el carro anava pel pedregar i que seguia l'animadversió i li vaig contestar bromejant: "Què voldríeu, que els matéssim?"

Amb l'autonomia es discutí l'Estatut i plantejàrem els professors del Congrés el problema de la catalanitat. Malgrat l'oposició del grup dels professors recalcitrants, si no es va aconseguir tot el que es volia, almenys s'admeteren cursos i publicacions en català. Als pocs mesos el ministre Prado Palacios va derogar el decret i es tornà a l'estat de coses anteriors. Mentrestant Ors havia deixat de ser Director d'Instrucció pública, dimitit pel President Puig i Cadafalch amb qui havia tingut topades. Puig, a la fi, donà unes subvencions als seminaris per a preparar tesis doctorals.

Ors es traslladà a Madrid i esdevingué col·laborador del diari "A.B.C.". En un dels seus articles censurà els professors catalanistes de Barcelona i els atribuï una mentalitat localista i estreta; ja no es recordava, sens dubte, del que m'havia dit referent als professors "castellans". Féu tot el possi-

ble per fer-se benveure en els cercles intel·lectuals madrilenys, i pretengué d'entrar a la "Academia de la Lengua". Durant la dictadura de Primo de Rivera aconseguí que li organitzessin una conferència a la Universitat de Barcelona; els estudiants es manifestaren sorollosament en contra i li van tirar tomàquets. Després de maldar molt aconseguí, per fi, que l'eligissin acadèmic de la ~~Academia~~ ^{Lengua} la qual cosa l'omplí de satisfacció perquè a Madrid els acadèmics eren considerats d'una categoria superior a la dels professors; d'aquesta manera es treia l'espina per no haver guanyat les oposicions. La contestació al seu discurs d'entrada l'havia de fer el marquès de Villaurrutia, un altre motiu de satisfacció perquè el marquès era un distingit diplomàtic i historiador —autor de notables i divertits estudis dels Borbons— dels quals, es podrien recordar anècdotes picaresques

com les referents als seus diplomàtics i que no feien tenir massa bon concepte ni dels uns ni dels altres. Ors insistí prop del marquès perquè en el seu discurs de contestació, extremés els seus elogis però Villaurrutia ho trobà excessiu i li calgué cercar un altre acadèmic que es prestés a fer-ho.

Després de la guerra civil, durant la qual estigué al costat dels franquistes, quan Franco intentà de crear un "Instituto de las Españas" a imitació del que havia creat Mussolini a Itàlia, Ors redactà un jurament de fidelitat al "Caudillo" en el qual es deia: "Ha llegado ya el que la voz reclamaba. Entre nosotros tenemos a Aquel de quien no soy digno de desatar las correas de la sandalia. De Sotero y Paracleto lo bautizo; de Salvador y Consolador. La nueva etapa del trabajo comienza en su nombre y en la del Padre, del Hijo y del Espíritu Santo".

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU

PRADA

DEL dia 20 al 30 d'agost, van tenir lloc a Prada del Conflent, les sessions de la II Universitat Catalana d'Estiu, després d'una llarga i acurada preparació del "Grup Rossellonès d'Estudis Catalans". El fet que Prada estigui tan lligada a la memòria de Pompeu Fabra —allí hi té el Mestre la seva tomba— i hagi estat el lloc d'una llarga residència del Mtre. Pau Casals i dels famosos Festivals del seu nom—afegeix un factor d'emoció a la rigidesa dels alts temes tractats durant les sessions de la U.C.E. la qual pretén ser, i serà sens dubte, un motiu de retrobament dels joves de banda i banda del Pirineu. Estructurada a base d'un curset multiforme, a la U.C.E. han estat tractats temes de cultura i llengua catalana, en general, amb la seva peculiaritat rossellonesa. En aqueixa secció han col·laborat els professors Pere Bohigas, president de

la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, E. Artells, Jordi Carbonell, Ricard Salvat i d'altres. Les classes de llengua catalana en grau superior donades pel Prof. Artells foren seguides amb gran interès pels assistents entre els quals hi havien molts rossellonesos. No fou menys interessant el tema tractat per Jordi Carbonell, dintre dels cursos d'especialització, referents a la literatura catalana al Rosselló després de l'anexió per l'Estat francès, l'any 1669. D'altra banda, Joan Triadú parlà sobre els millors novel·listes catalans de la postguerra els quals classificà en tres grups: els que prenen la guerra civil i l'exili com taló de fons de la seva obra; els que entenen la novel·la com mite i les generacions mec joves. La secció de Ciències Socials, dirigida per l'eminent sociòleg catalano-francès doctor Alfred Sauvy arribà amb l'enquesta sociològica referent a Prada a conclusions del més alt interès. Dintre del curs de Ciències pures a càrrec del

professor G. Vassails, i fora del programa previst, es va portar a cap, un cursset a càrrec de Xavier Llimona i Josep M. Camarasa, botànics i professors de la Universitat de Barcelona. Van parlar dels problemes tan actuals de preservació de la naturalesa recalcant la necessitat de salvaguardar la reserva botànica i zoològica de La Maçana en el Pirineu rossellonès. En lloc del recital de la Nova Cançó suspès per raons diverses —malgrat tot, Raimon interpretà unes cançons en l'acte de clausura— s'organitzà un ampli debat sobre la raó d'ésser i la finalitat de la U.C.E. en el curs del qual es manifestà —com no podia ser menys— una actitud contestatària per part d'un grup de joves estudiants.

Si no hi hagué recital de la Nova Cançó, en canvi tinguérem dos espectacles teatrals a càrrec de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual. Van representar "Ronda de Mort a Sine-

(Passa a la pàgina 152)